

Jan G. Mossige

Ernst Ottem

Endringer i læreres og førskolelæreres vurderinger av barns språklige ferdigheter

data fra "20 spørsmål om språkvansker" og "Å by barnet opp til dans"

Høsten 2014 ble det gjennomført et prosjekt i Buskerud der PPT fikk veiledning i å veilede førskolelærere og lærere i å arbeide systematisk med barn som hadde funksjonelle språkvansker. Prosjektet hadde tre komponenter: 1) praktisk arbeid med barnas vokabular, 2) innføring i hvordan barns språkferdigheter kan beskrives, og 3) betydningen av barns språklige nysgjerrighet og engasjement for deres språklige utvikling. Lærerne og førskolelærerne valgte ut grupper på 4-8 barn (N=188) som fikk strukturert opplæring i tenkning og refleksjon omkring ords betydning. I denne artikkelen vil vi undersøke endringer i lærernes vurderinger av opplæringsgruppens språkferdigheter fra september til desember ved hjelp av kartleggings skjemaer som "20 spørsmål om språkferdigheter" for skolebarn og skjemaet "Å by barnet opp til dans" for førskolebarn. En sammenligning av resultatene for opplæringsgruppen og med et utvalg av jevnaldrende barn hovedsakelig uten språkvansker, (N= 123), viste positive endringer i begge gruppen. Dette forklares med at deltagerne har fått mer ut av alle barnas språklige ferdigheter via prosjektet.

Jan G. Mossige er psykolog, spesialpsykolog ved Statped sørøst, ansvarlig redaktør av tidsskriftet *Psykologi i Kommunen*.

Ernst Ottem. Cand.psychol, førsteamanuensis, ISP, Universitetet i Oslo, seniorrådgiver, Statped sørøst. Har arbeidet i over 30 år med problemstillinger knyttet til språk, lese- og skrivevansker og taleflytproblemer. Har publisert en rekke artikler både i nasjonale, nordiske og internasjonale publikasjoner. Er kjent og avholdt foreleser både i universitetssammenheng og i andre fora. Har utviklet kartleggingsmateriell og tester innenfor området språkvansker, blant annet "Språk 6 -16", i samarbeid med Jørgen Frost. Ernst Ottem er medlem av Skolepsykologis review-panel for temaet språkvansker.

Hensikten med dette prosjektet var å legge forholdene til rette for at PPT kunne veilede ansatte i skoler og barnehager til selv å kartlegge språkvansker hos barn, undervise barn med språkvansker om ords betydning på en systematisk måte, samt å hjelpe lærere og førskolelærere til å fokusere på barnas språklige nysgjerrig het og engasjement.

Denne formen for undervisning som ble benyttet, er beskrevet i en rekke artikler (Ottem m.fl., 2009; Sæverud, m.fl. 2011, Scheving, Espenakk m.fl. 2012a,b; Grove, 2012; Frost, m.fl. 2013; Tverrbekkmø, 2013a,b; Heller, 2015) og viser at mange barn med språkvansker har et stort utnyttet læringspotensial. I tillegg til forelesninger om denne måten å arbeide på fikk lærerne og de barnehageansatt praktisk erfaring med denne undervisningsformen ved at de arbeidet med et utvalg av 3-8 barn fra hver klasse eller barnehage (N=188). For denne utvalgte gruppen (opplæringsgruppen) fulgte en prinsippene for strukturert vokabularundervisning ved bruk av øvingsordlister, kontrollordlister i et pre-test post-test design. Gruppen besto av barn som lærerne og de barnehageansatte bekymret seg for med hensyn til deres språklige utvikling. Denne delen av prosjektet er rapportert i en tidligere artikkel, (Ottem og Mossige, 2015), der hovedfunnene er at enspråklige barn, tospråklige barn og barn med store språkvansker har et stort utnyttet læringspotensial.

For å måle hvorvidt vokabularlæring hadde hatt en effekt i dagliglivet, benyttet vi delskalar fra "20 spørsmål om språkferdigheter" for skolebarn, (Ottem, 2009), og skjemaet "Å by barnet opp til dans", (Mossige og Ottem, 2011). En betydelig andel av endringene fra pre-test til post-test lot seg imidlertid ikke forklare ut fra vokabularundervisningen (Ottem og Mossige, 2015). Dette ble tolket dit hen at mye av grunnlaget for lærernes og de barnehageansattes positive vurdering av barnas språkferdigheter lå utenfor selve opplæringen og var i større grad knyttet til endringer i klasseromsundervisningen og måten å kommunisere med barna på.

I denne artikkelen vil vi prøve å komme på sporet av forhold utenfor selve vokabularlærin-

gen som kan ha bidratt til endringer i de barnehageansattes og lærenes vurdering av barnas språkferdigheter.

METODE

Ved prosjektstart i september 2014 ble det gitt en innføring: 1) i praktisk arbeid med barnas vokabular, 2) innføring i hvordan barns språkferdigheter kan beskrives, og 3) vektlegging betydningen av barns språklige nysgjerrighet og engasjement for deres språklige utvikling. Disse punktene ble utdypet ved samlinger i oktober og november 2014. Deltagerne var lærere og førskolelærere fra regionen samt representanter fra PPT. Disse hadde et hovedsvar for gjennomføring av prosjektet ved den enkelte skole eller barnehage. I alt deltok det ca. 80 fagpersoner på samlingene. Lærerne og førskolærerne arbeidet med vokabularlæring for et begrenset utvalg av barn. Dette var grupper på 4 til 8 barn der en fulgte prinsippene for strukturert begrepslæring. For denne opplæringsgruppen benyttet en liste på 30 ord i et pre-test/ post-test design. Disse ordene var fordelt på en øvingsordliste (15 ord) og en kontrollordliste (15 ord). Barna fikk opplæring i de 15 ordene på øvingsordlisten (1 ord pr. økt), men ingen undervisning i ordene på kontrollordlisten. Hver økt varte fra 20 til 30 minutter. Ved prosjektets avslutning i desember hadde 188 elever deltatt i opplæringen fordelt på 27 grupperinger i skole og førskole. Resultatene fra denne delen av prosjektet er beskrevet i Ottem og Mossige, (2015). I denne artikkelen vil vi undersøke endringen i resultatene for kartleggingsskjemaer som "20 spørsmål om språkferdigheter" (for skolebarn) og "Å by barnet opp til dans" (for førskolebarn) fra prosjektstart i september til avslutningen i desember.

Bakgrunnsdata

Ved prosjektstart ble skolebarnas språkferdigheter kartlagt av lærerne med "20 spørsmål om språkferdigheter". Dette er en symptomliste på språkvansker. De 20 spørsmålene representerer en global oversikt over elevenes språkkompetanse, og består av utsagn som "Glemmer ord som han/hun vet hva betyr",

”Blander sammen ord med lik mening”, ”Har vansker med å forstå vanlige ord”, osv. Det kan imidlertid godt tenkes at noen barn med språkvansker har problemer i forhold til enkelte av utsagnene, men ikke nødvendigvis alle. I tillegg benyttet vi delskalaen ”Språklig nysgjerrighet og engasjement”. Dette skjemaet inneholder 10 spørsmål der læreren blir bedt om å gi en vurdering av utsagn som ”Er språklig nysgjerrig”, ”Spør for å vite mer om hva ord betyr”, ”Viser glede og engasjement i forbindelse med språklige aktiviteter” osv. For førskolebarn benyttet vi skjemaet ”Å by barnet opp til dans”. Dette skjemaet inneholder delskalaen ”Språklige nysgjerrighet og engasjement”. Og en skala til kartlegging av barns fysiske aktivitet langs dimensjonen fysisk aktiv- fysisk passiv.

I tillegg til utfyllingen ”20 spørsmål om språkferdigheter”, og ”Å by barnet opp til dans” ble lærerne også bedt om å angi graden av bekymring for barnas språklige utvikling på en skala fra 1 (ingen bekymring) til 5 (alvorlig bekymring) ved prosjektstart i september. Hensikten med dette er å benytte denne skalaen i validering av resultatene fra de andre instrumentene.

Deltagere

Tabell 1 viser fordelingen av antall barn fordelt på trinn, kjønn og språk. Av tabellen ser en at 188 barn hadde deltatt i opplæringen og at det forelå data for 123 jevnaldrende som ikke hadde deltatt.

Utvalg

En sammenligning mellom barna som deltok i vokabularlæringen og de jevnaldrende som ikke deltok er ikke uproblematisk. Mange av de jevnaldrende barna hadde helt normale resultater på delskalaen ”20 spørsmål om språkferdigheter” og på delskalaen ”Språklig nysgjerrighet og engasjement”. For disse barna var det lite rom for endring fra pre-test til post-test, og en vil lett få såkalte tak-og-bunneffekter. Det fantes likevel barn blant de jevnaldrende med relativt høye problemskårer. Disse barna ble valgt ut som en kontrollgruppe for å undersøke om endringene fra pre-til-post var forskjellig fra endringene i opplæringsgruppen. For å unngå tak-og-bunneffekter valgte vi ut barn med en problemskåre på ”20 spørsmål” over 30, og på delskalaen ”Språklig nysgjerrighet” ble barn med en skåre på mindre enn 70 valgt ut. Anvendelse av disse kriteriene reduserte antall deltagere blant de jevnaldrende betraktelig.

I tillegg ønsket vi en oversikt over fordelingen av enspråklige barn, tospråklige barn og enspråklige barn med store språkvansker i de to gruppene for å kunne avgjøre om de to gruppene var sammenlignbare med hensyn til antallet barn med språkrelaterte vansker. I bakgrunnsdata hadde lærerne og de ansatte angitt hvorvidt barna var enspråklige, eller to-språklige (barn der ingen av foreldrene hadde norsk språkbakgrunn). De hadde angitt sin bekymring for barnas språkutvikling på en skala fra 1 (ikke bekymret) til 5 (svært bekymret), og enspråklige

Trinn	Kjønn			Språk			Vokabularlæring		
	Gutter	Jenter	N	En-språklig	To-språklig	N	Deltatt	Ikke deltatt	N
0	58	47	105	76	26	105	61	44	105
1	3	3	6	5	1	6	6	0	6
2	8	7	15	12	3	15	15	0	15
3	20	23	43	51	11	43	39	23	62
4	9	3	12	8	4	12	12	0	12
5	32	24	56	49	7	56	35	21	56
6	13	10	23	19	4	23	8	15	23
7	6	0	6	6	0	6	6	0	6
9	13	13	26	23	3	26	6	20	26
Total	162	130	292	249	59	292	188	123	311

Tabell 1: Antall barn fordelt på trinn, kjønn og språk

Grupper	Skolebarn						Førskolebarn		
	20 spørsmål			Engasjement			Å by barnet opp til dans		
	1	2	Total	1	2	Total	1	2	Total
Enspråklige	34	9	43	29	14	43	40	34	74
Tospråklige	16	1	17	11	1	12	19	7	26
Språkvansker	7	2	9	8	2	10	2	0	2
Total	57	12	69	48	17	65	61	41	102

Tabell 2: Fordelingen av enspråklige, tospråklige og enspråklige barn med store språkvansker i opplæringsgruppen (gruppe 1) og i gruppen av jevnaldrende barn (gruppe 2)

barn i kategori 5 ble antatt å ha store språkvansker. Disse opplysningene ble benyttet til å dele inn utvalget i grupper av barn med språkrelaterede vansker.

Tabell 2 viser fordelingen av enspråklige barn, tospråklige barn og enspråklige barn med store språkvansker i opplæringsgruppen (gruppe 1) og gruppen av jevnaldrende barn (gruppe 2) der data fra "20 spørsmål om språkferdigheter", "Språklig nysgjerrighet og engasjement" og "Å by barnet opp til dans" var tilgjengelig. En ser av tabellen at forekomsten av tospråklige barn og enspråklige barn med store språkvansker er høyere i opplæringsgruppen enn i gruppen av jevnaldrende barn som ikke fikk opplæring for hvert av de tre instrumentene.

Hypoteser

Tabell 2 viser at det er flere tospråklige barn og enspråklige barn i opplæringsgruppen (gruppe 1) enn i gruppen jevnaldrende barn (gruppe 2) både for skolebarn og for førskolebarn. En rimelig antagelse er at det er vanskeligere å endre resultatene i positiv retning for en gruppe barn med et høyt innslag av barn med språkrelaterede vansker enn for en gruppe barn med et lavt innslag av barn med slike vansker. Det er derfor rimelig å anta at:

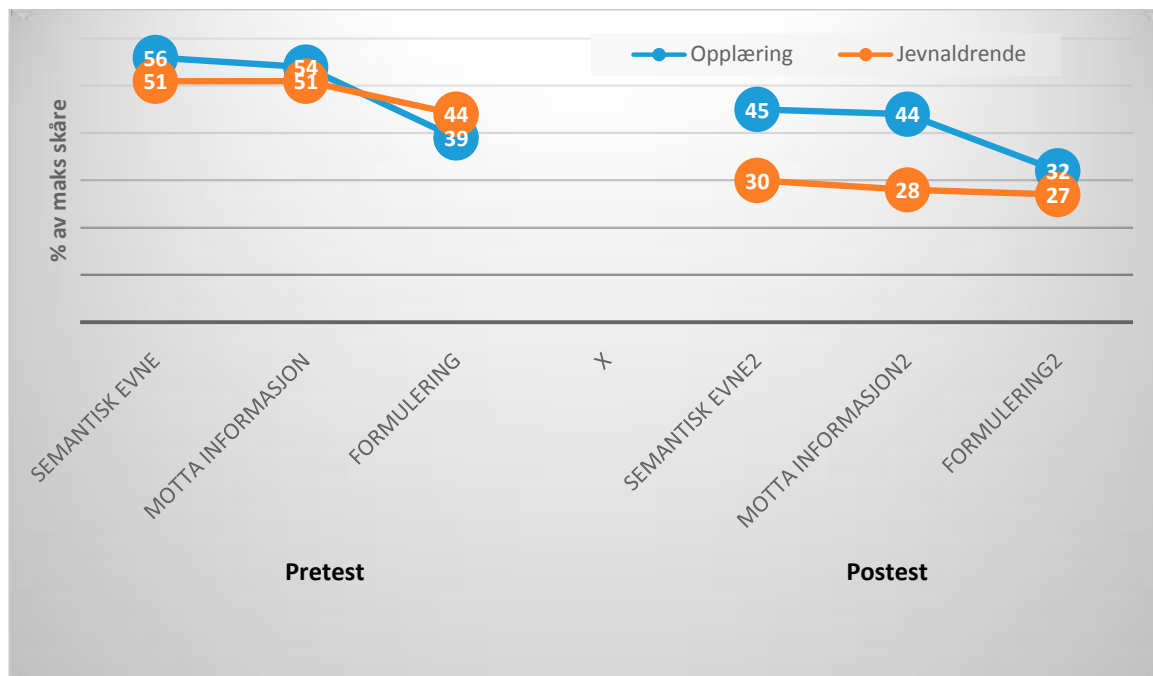
1. Endringen i opplæringsgruppen vil være mindre enn endringen blant de jevnaldrende.
2. Begge gruppene vil endre seg i positiv retning fra pre-test i september til post-test i desember fordi lærerne og de barne-

hageansatte får mer ut av barnas språkferdigheter ved projektets avslutning enn ved projektstart.

RESULTATER

Skolebarn

Figur 1 viser test-retest resultatene for "20 spørsmål om språkferdigheter" for opplæringsgruppen og de jevnaldrende som ikke deltok i opplæringen. En ser av Figur 1 at de to gruppene hadde tilnærmet de samme skårene på delskalaene "Semantiske ferdigheter", det å "motta informasjon" og det å "formidle seg" ved pre-test i september. Videre viser figuren at begge gruppene har lavere problemskåre ved post-test i desember sammenlignet med pre-test i september, men at de jevnaldrende barna har endret seg mest i positiv retning. Dette kan skyldes at det er et større innslag av barn med språkrelaterede vansker i opplæringsgruppen (se Tabell 2). En multivariat ANCOVA analyse med post-test resultatene for hver av de tre delprøvene som den avhengige variabelen, og de to gruppene som grupperingsvariabel, og pre-test resultatene samt alder som co-variater viste at de jevnaldrende hadde endret seg signifikant mer i positiv retning på delskalaen å "Motta informasjon" ($F(1,67) = 9.80, p < .01$). En tilsvarende ANCOVA analyse basert på sumskårene for de tre kategoriene "Semantiske ferdigheter", "Det å motta informasjon" og "Det å formidle seg" viste at begge gruppene hadde lavere problemskårer ved post-test i desember enn ved pre-test i september, men at gruppen barn hadde beveget seg mer i positiv retning sammenlignet med gruppen barn som hadde fått vokabularlæ-

Figur 1: Test-retest resultater for "20 spørsmål" delskalaer

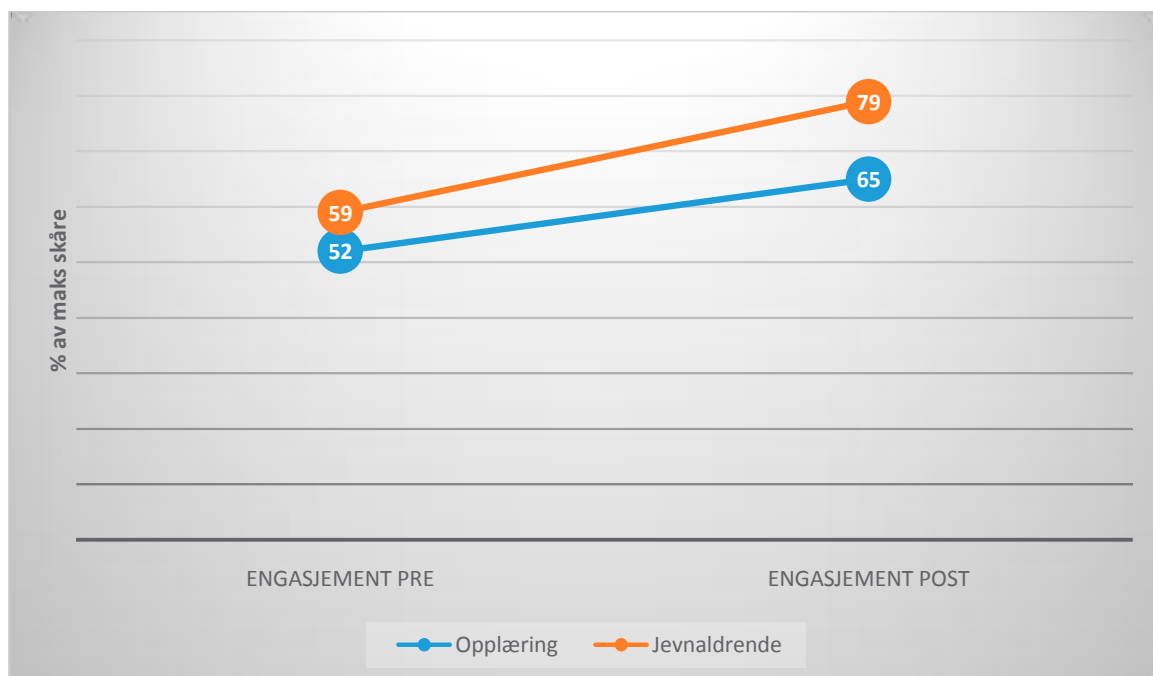
ring ($F(1,67) = 7.68, p < .001$). Det vil si at begge grupper hadde endret i positiv retning, men at de jevnaldrende hadde endret seg mest. Fordi endringen er såpass store for gruppen jevnaldrende barn, blir det rimelig å anta at dette har sammenheng med endringer i klasseromsundervisningen og samspillet med alle barna. Dette er forhold som ligger utenfor selve opplæringen av barna som deltok i vokabularlæringen. En vet imidlertid ikke hvordan resultatene for barna i opplæringsgruppen hadde vært dersom de ikke hadde deltatt i vokabularlæringen. En kan imidlertid hevde at lærernes deltagelse i prosjektet synes å ha bidratt til å bevege begge gruppene i positiv retning.

Figur 2 viser resultatene for opplæringsgruppen og de jevnaldrende for delskalaene "Språklig nysgjerrighet og engasjement for skolebarn. En ser av figuren at de to gruppene er relativt like i utgangspunktet, og at begge gruppene beveger seg i positiv retning, men at de jevnaldrende har et noe høyere engasjement enn opplæringsgruppen ved post-test i desember. En ANCOVA analyse viste at endringen i positiv retning var størst

for de jevnaldrende som ikke hadde deltatt i vokabularlæringen ($F(1,66) = 4.63, p < .04$). Dette kan skyldes at det er flere barn med språkrelaterte vansker i opplæringsgruppen. Se Figur 2 neste side

Førskolebarn

De barnehageansatte ble bedt om å vurdere barnas språkferdigheter ved bruk av skjemaet "Å by barnet opp til dans". To skalaer ble benyttet. Den første skalaen handler om språklig nysgjerrighet og engasjement og den andre skalaen beskriver barna langs en dimensjonen fysisk aktiv – fysisk passiv. Det var ikke klare tak-og-bunn-effekter på skjemaet "Å by barnet opp til dans", og hele datasettet ble derfor benyttet. En ser av Figur 3 at barna i begge gruppene har endret seg i positiv retning fra pre-test til post-test, men at opplæringsgruppen har endret seg mest. ANCOVA analyser med post-test resultatene som den avhengige variabelen og pre-test resultatene og alder som co-variater viste imidlertid ingen signifikante effekter av opplæringen for delskalaen "Engasjement" ($F(1,93) = .20, NS$). Oppsummerende kan en si at både opplæringsgruppen

Figur 2: Test retest resultater for delskalen "Språklig nysgjerrighet og engasjement"

og deres jevnaldrende blir beskrevet som mer språklig nysgjerrige og engasjerte ved post-test i desember enn ved pre-test i september, og at endringene var like stor i begge gruppene når en tar pre-test skårene og forskjeller i alder i betraktning. For delskalaen "Fysisk Aktivitet" fant vi ingen markante endringer for noen av gruppene.

Se Figur 3

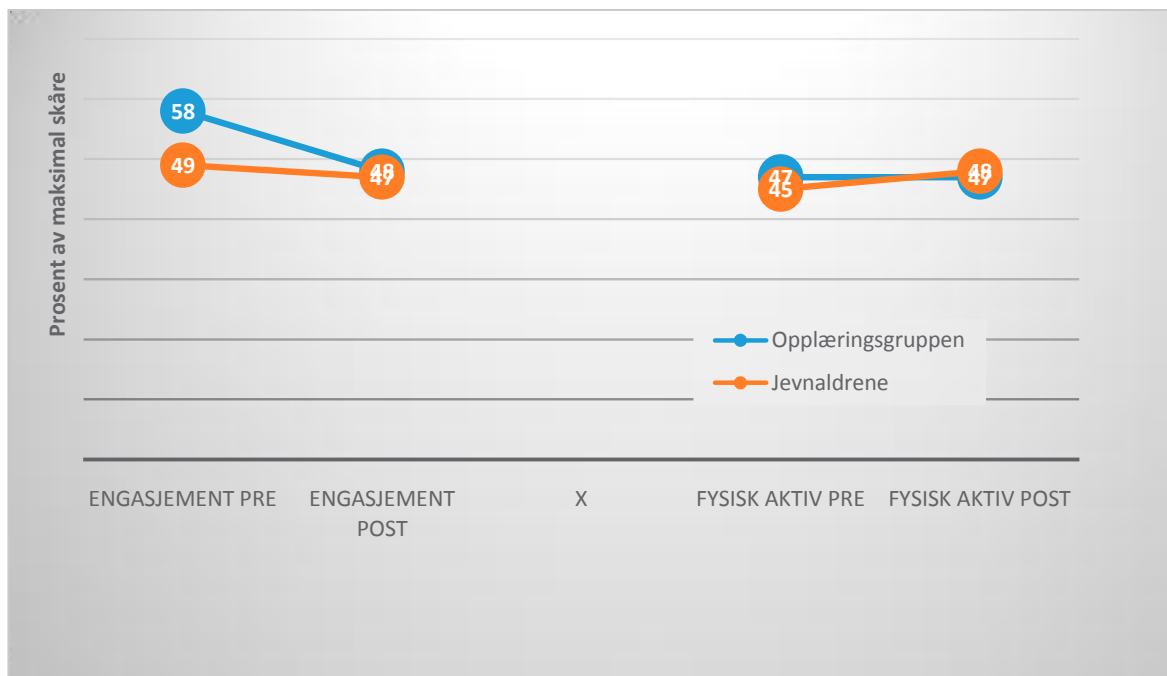
DISKUSJON

Prosjektet hadde tre hovedelementer: 1) i praktisk arbeid med barnas vokabular, 2) innføring i hvordan barns språkferdigheter kan beskrives, og 3) vektlegging betydningen av barns språklige nysgjerrighet og engasjement for deres språklige utvikling. Alle disse tre elementene kan ha bidratt til de positive endringen både for barn som fikk vokabularundervisning og deres jevnaldrende som ikke fikk slik undervisning. For å belyse disse mulighetene ble det et nytt spørreskjema, og som ble besvart i mars 2015. En del av svarene på denne undersøkelsen kan bidra til å forklare hvorfor både barna i opplæringsgruppen og de jevnaldrende barna som

formelt sett ikke deltok i opplæringen endret seg i positiv retning fra oppstart i september til prosjektets avslutning i desember 2014.

Hele 96 prosent av deltagerne svarte at den praktiske erfaringen med vokabularlæringen var nyttig (hovedmål 1), og 74 prosent av deltagerne svarte at bruken av spørreskjemaene var nyttig i kartleggingen av barnas språkferdigheter (hovedmål 2), og 46 prosent sier at de er blitt mer engasjerte i samspillet med alle barna, ikke bare barna i opplæringsgruppen (hovedmål 3). Ingen synes at dette utsagnet er helt galt. I tillegg sier 63 prosent av de spurte at de hadde i ulik grad hadde benyttet vokabularlæring for alle barna, inkludert de jevnaldrende.

I dette perspektivet er det kanskje ikke så underlig at de jevnaldrende barna også viste en positiv endring. Det er særlig opplysningen om at deltagerne har blitt mer engasjerte i samspillet med alle barna som er viktig, og ført til et mer positivt syn på språkferdighetene hos barna. Dette kan skyldes økt innsikt i barnas språkferdigheter, men det kan også skyldes at prosjektet har bidratt å forbedre interaksjonen med både barna i opplæringsgruppen og deres

Figur 3: Endring i førskolelærernes vurdering av barns språkferdigheter før (September) og etter prosjektstart (Desember) for opplæringsgruppen og deres jevnaldrende

jevnaldrende. Det vil si at deltagerne har "fått mer" ut av alle barnas språkferdigheter ved prosjektets avslutning enn ved prosjektstart. Det forhold at de jevnaldrende barna gikk like mye eller mer frem enn barna som deltok i vokabularlæringen kan forklares med skjevheter i utvalget fordi det var flere barn med store språkvansker i opplæringsgruppen. Tanken om at lærerne og de barnehageansatte har fått mer ut av alle barnas språklige ferdigheter er ikke urimelig når urimelig når en ser på en del av utsagnene på skjemaene som ble benyttet. Både "20 spørsmål om språkferdigheter" og "Språklig nysgjerrighet og engasjement" inneholder utsagn som kan påvirkes av endringer i lærernes og de barnehageansattes måte å omgås barna på. Både delelskalaen "Språklig nysgjerrighet og engasjement" inneholder utsagn som "Spør om å få vite mer om hva ord betyr", "Viser glede og engasjement i forbindelse med språklige aktiviteter" og "Er språklig nysgjerrig (spør om hvorfor, hvordan, årsaker og sammenhenger)". Disse utsagnene viser til aktiviteter som lett kan oppmuntres av

engasjerte lærere. Et engasjerende språklig miljø vil igjen kunne tenkes å føre til at elevene i mindre grad "Glemmer meningen i ord", "Har problemer med å huske beskjeder", og i større grad "Blir ikke forstått av andre". Sannsynligvis er det slik at lærerne og førskolelærerne tar med seg sin erfaring fra diskusjoner av ords betydning i opplæringsgruppen, samtidig som de har et økt fokus på betydningen av språklig nysgjerrighet og engasjement og overfører dette til hele gruppen som helhet. En annen faktor som kan ha bidratt til de positive endringene er fokuset på betydning av å lære ordmeninger. Vi fant at hele 63 prosent av deltagerne i ulik grad hadde benyttet vokabularlæring for hele gruppen. Bare 37 prosent sa at de ikke hadde gjort dette. En mulig tolkning av de positive resultatene for de jevnaldrende barna er derfor at lærerne og de barnehageansatte har fokusert på vokabularlæring også for de jevnaldrende barna som ikke deltok i prosjektet. En kan imidlertid innvende at de positive endringen som målt med "20 spørsmål" og "Å by barnet opp til dans" skyldes et menneskelig

ønske om endring som et resultat av deltagelse i prosjektet, og at det ikke er uavhengighet i data fordi personene som har drevet vokabularlæringen er de samme personene som har fylt ut skjemaene. For å vurdere uavhengigheten i data ble lærere og barnehageansatte spurt om det var de samme personene som gjennomførte vokabularlæringen som også vurderte endringene ved pre-test og post-test som målt med "20 spørsmål" og "Å by barnet opp til dans" (uavhengighet) eller om dette var forskjellige personer (uavhengighet). Data fra et begrenset utvalg på 19 elever viste ingen effekt av hvilken gruppe observatørene tilhørte for vurdering av pre-test og post-test resultatene på "20 spørsmål". For delskalaene "Språklig nysgjerrighet og engasjement" (N=14) og "Å by barnet opp til dans" (N=36) fant vi heller ingen markant observatøreffekt. Det vil si at lærere og barnehageansatte som ikke hadde drevet vokabularundervisningen mente at barna hadde endret seg like mye i positiv retning som de som gjennomførte vokabularlæringen. Dette svekker tanken om at de positive endringene først og fremst skyldes et menneskelig ønske om endring.

En kan også innvende at de skjemaene som er benyttet bare gir subjektive data, og at de positive endringene slett ikke behøver å være reelle. Det å kunne besvare spørsmålene på de benyttede skjemaene krever god kunnskap om det enkelte barn og også kunnskap om nivået av språklige ferdigheter blant jevnaldrende. Dette er kunnskap som er av intuitiv og subjektiv art, og ikke basert på konkrete observasjoner. Det dreier seg heller om erfaringer med barnet språkferdigheter over lang tid sett og sett i forhold til andre barn. En skulle kanskje tro at denne subjektive og intuitive måten å kartlegge barns språkferdigheter på ville ende opp i data som verken ikke var reliable eller valide. Tidligere studier av instrumenter som "20 spørsmål om språkferdigheter" og skjemaet "Å by barnet opp til dans" viser imidlertid at lærere og førskolelærere besvarer disse utsagnene på en konsistent måte i den forstand at data er både reliable og valide (Ottem, 2009,

Ottem, 2015). Det dette gjelder også i denne studien. I tillegg vet en at andres vurderinger av en persons språkferdigheter er selve "gullstandard" for utforminger av formelle tester. Dersom en språktest ikke samsvarer med andre personers vurdering av graden av språkvansker, vil en kunne si at denne testen er lite valid. Det intuitive og subjektive i en vurdering er derfor et viktig grunnlag for utvikling av formelle tester. En kan derfor ikke avvise intuitive og subjektive data fra lærere og førskolelærer som irrelevante i vurderingen av barns språkferdigheter.

Vårt hovedinntrykk er at lærere og barnehageansatte har fått mer ut av barnas språkferdigheter gjennom prosjektet. Det vil si at barna sitter inne med bedre språklige ferdigheter enn det man får inntrykk av ved første øyekast. En slik tolkning tilsier at både lærerne, de barnehageansatte og barna har blitt mer språklig engasjerte. Dette fordi språket er relasjonelt; dvs. det kreves minst to parter for å skape en bedret utvikling og engasjement. Her er det de voksne som må lede an. Som en oppsummering vil vi si at de positive endringen i lærernes og de barnehageansattes vurdering av barnas språkferdigheter dreier seg om interaksjonseffekter mellom de tre hovedmålene. Svakheten med denne studien er imidlertid at vi ikke kan skille ut betydningen av de enkelte faktorene.

Referanser

- Espenakk, E., Mørk, M. og Ottem, E. (2012). Begreps- og ordforrådsarbeid i førskolealder, - en strukturert tilnærming. Psykologi i Kommunen.2.
- Espenakk, E., Mørk, M. og Ottem, E. (2012). Kan strukturert ordforrådsarbeid i førskolealder gi varige positive resultater? Psykologi i Kommunen ,5.
- Frost, J., Ottem, E., Snow, C., Hagvet, B., Lyster, S (2013) The Conceptual Nature of Gain in Vocabulary Research: An Analysis of Vocabulary Data from Schoolchildren. Scandinavian Journal of Educational Research, April
- Frost, J., Ottem, E., Hagtvedt, B. (2013) Intensive arbeidsperioder i 4. klasse hvor fokus på vokabular integreres i et le-

- seopplegg med tekster fra samfunnsfag. En pilotstudie. *Spesialpedagogikk*.
- Grove, Ingvild Aas
(2012). "Grep om begreper". En metode for strukturert begrepslæring i barnehagen. *Psykologi i Kommunen*, 3.
- Haugen, M.
(2014) Enkel, effektiv og målbar. Vil strukturert begrepsstrening ha effekt for elever med spesielle behov og kan denne metoden ha en generaliseringseffekt? *Spesialpedagogikk*.
- Heller, M.
(2015) Begrepsmodellen -praktisk arbeid med ord og begreper i en flerkulturell skole, *Spesialpedagogikk*, 1.
- Mossige, J., Ottem, E.
(2011) Å by barnet opp til dans – kartlegging av kommunikativ engasjerbarhet og fysisk aktivitet hos barn mellom 13 og 46 måneder. *Psykologi i Kommunen*, 6.
- Ottem, E.
(2009) 20 spørsmål om språkferdigheter - en analyse av sammenhengen mellom observasjonsdata og testdata. *Skolepsykologi*, 1.
- Ottem, E., Mossige, J.
(2015) Strukturert vokabularundervisning i grunnskolen og førskolen: Undervisningseffekt, generaliseringseffekt og stabilitetseffekt. *Psykologi i Kommunen*, 4.
- Ottem, E., Platou, F., Sæverud, O., Forseth, U.F.
(2009) Begrepslæring for barn og unge med språkvansker – effekten av en strukturert undervisningsmodell. *Skolepsykologi*, 4.
- Ottem, E., Platou, F., Sæverud, O., & Forseth, B. U.
(2009 Vol. 44, 5). Begrepslæring for barn og unge med språkvansker – effekten av en strukturert undervisningsmodell. *Skolepsykologi*.
- Ottem, E.
(2011) Strukturert begrepsundervisning. *Psykologi i Kommunen*, 5-8.
- Ottem, E.
(2015) Assessing language engageability and exploration –the development of a questionnaire for young children, *Psykologi i Kommunen*, nr.1.
- Scheving, F.
(2012): Minoritetsspråklige elever og ordlæring. Et ordlæringsprosjekt i en ordinær andreklasser. *Psykologi i Kommunen*,1.
- Sæverud, O, Forseth, B.U., Ottem, E og Platou, F
(2011). En veileder om begrepslæring. En strukturert undervisningsmodell for barn og unge med språkvansker. Bredtvet kompetansesenter
- Tverbeekmo, A.K.
(2013): "En gang språksvak – alltid språksvak?" Del 1, *Psykologi i Kommunen*,3.
- Tverbeekmo, A.K.
(2013): "En gang språksvak – alltid språksvak?" Del 2, *Psykologi i Kommunen*, 4.

APPENDIKS

Bakgrunn

Et gjennomgående trekk i materialet er at de jevnaldrende barna (som ikke fikk vokabularlæring) gikk like mye frem på "20 spørsmål" og "Å by barnet opp til dans" som barna som deltok i vokabularlæringen. Vi ville gjerne vite mer om bakgrunnen for denne fremgangen for barna som ikke deltok i prosjektet. Samtidig ville vi vite mer om lærernes og de barnehageansattes vurdering av nytteverdien av prosjektet. Et spørreskjema ble derfor utarbeidet og presentert på den 5. samlingen i mars. De følgende data er basert på informasjon fra 29 barnehager/skoler.

1) Jeg benyttet prinsippene for vokabularlæring for hele klassen/ gruppen av jevnaldrende barn i prosjektperioden.

Hele 63 prosent av deltagerne svarte at de hadde benyttet vokabularlæring i litt forskjellig grad også for de jevnaldrende barna, og ikke bare for undervisningsgruppen.

2) Jeg føler at fokuset språklig nysgjerrighet og engasjement gjorde meg mer engasjert i samspillet med alle barna.

Førtifem prosent av lærerne og barnehagepersonalet svarte at de er blitt mer engasjerte i samspillet med alle barna, ikke bare barna i opplæringsgruppen. Ingen synes at dette utsagnet er helt galt.

3) *Jeg synes at vokabularlæringen er for "mekanisk".*

Ingen av deltagerne syntes at vokabularlæringen var for mekanisk. Derimot var 66 prosent som helt klart ga uttrykk for at vokabularlæringen ikke var mekanisk.

4) *Jeg synes at jeg fikk en følelsesmessig bedre kontakt med barna i opplæringsgruppen via prosjektet.*

Hele 48 prosent av deltagerne mente at de hadde fått en bedre følelsesmessig kontakt med barna i opplæringsgruppen. Ingen svarte at dette er helt galt

5) *Jeg synes at jeg fikk en følelsesmessig bedre kontakt med barna som ikke deltok i opplæringen via prosjektet*

Derimot var det bare 8 prosent som syntes at de fikk en følelsesmessig bedre kontakt med barna som ikke deltok i opplæringen via prosjektet.

6) *Jeg føler at prosjektet har bidratt til å endre det daglige samspillet med alle barna.*

Men 46 prosent sier at det er verken helt riktig eller helt galt at det daglige samspillet hadde endret seg for alle barna.

7) *Jeg synes at bruken av kartleggings skjemaene var nyttig*

Hele 74 prosent svarte at det var riktig eller nesten helt riktig av bruken av spørreskjemaene var nyttig.

8) *Jeg synes at den praktiske erfaringen med vokabularlæring var nyttig*

Og 96 prosent svarte at den praktiske erfaringen med vokabularlæringen var nyttig.

9) *Skjemaene er fylt ut av samme lærer/ barnehagepersonell som gjennomførte vokabularlæringen*

Av de 29 deltagerne svarte 17 personer har gjennomført vokabularundervisningen samtidig som de også har fylt ut spørreskjemaene ved pre-test og post-test. Her er det ikke uavhengighet mellom vokabularlæringen og vurderingen av resultatene målt med spørreskjemaene.

10) *Er det samme person som har fylt ut spørreskjemaene ved pre -og post test?*

Bare i 6 tilfeller er det forskjellige personer som har arbeidet med vokabularundervisningen og som har overlatt utfyllingen av skjemaene til andre der det er forskjellige personer som har utfylt pre-test og post-test resultatene for spørreskjemaene. I disse tilfellene er det uavhengighet i data.

Kommentarer

Data er helt entydige når det gjelder vurderingen av nytteverdien av bruk av skjemaer og den praktiske erfaringen med vokabularlæringen. Nesten alle synes at dette har vært nyttig. Samtidig sier nesten ingen at vokabularlæringen ikke har vært for ”mekanisk”. De aller fleste som har drevet vokabularundervisningen sier at de har fått en følelsesmessig god kontakt med barna. Dette gjelder ikke nødvendigvis for de jevnaldrende barna som ikke deltok i prosjektet. Dette kan tolkes i den retning at arbeidet med vokabularundervisning i små grupper gir en gevinst mht. innlevelse og engasjement. Det er imidlertid en klar tendens til at deltagerne rapporterer at det er mer engasjert i samspillet med alle barna inkludert de jevnaldrende som en konsekvens av prosjektet. Det er imidlertid klart at det ikke er uavhengighet mellom innsamlingen av vokabulardata og utfyllingen av spørreskjemaene. Mange av deltagerne også benyttet

vokabularundervisningen for de jevnaldrende barna som ikke deltok i prosjektet. Denne gruppen var opprinnelig tenkt som en kontrollgruppe. Dette berører ikke kvaliteten i vokabulardata for opplæringsgruppen, men kun vurderingen av effekten av undervisningen som målt med spørreskjemaene (opplæringsgruppen versus de jevnaldrende). Det vil si at data fra gruppen jevnaldrende barn ikke kan sies å representere en kontrollgruppe. Data fra de jevnaldrende barna er imidlertid interessante fordi disse barna går betydelig frem på ”20 spørsmål”. Det er imidlertid uklart hva denne fremgangen skyldes. Den positive endringen fra pre-test til post-test på disse skjemaene kan skyldes et menneskelig ønske om fremgang for det enkelte barn, men det kan også skyldes at lærerne og de barnehageansatt har utnyttet barnas språklige ferdigheter bedre enn før. Det burde derfor være en klarere uavhengighet mellom den som driver vokabularundervisningen og den som fyller ut skjemaene.

Jan G. Mossige

Seniorrådgiver / Senior Adviser
Statped sørøst, fagavdeling språk/tale
Tlf. + 47 22 90 28 48
Mob. + 47 41120834
Pb. 4416 Nydalen, 0403 OSLO
Bredtvetveien 4, 0950 Oslo
www.statped.no
E-post: jan.mossige@statped.no

Ernst Ottem

Statped sørøst
Bredtvetveien 4, 0950 Oslo
Tlf. 22 90 28 86
E-post: Ernst.Ottem@statped.no